

Melao ya Mmuso ya Tshebetso le Ditaelo Bakeng sa Dibaka tsa ECD: Kakaretso le lenane la ho hlahloba

Ena ke kakaretso ya Melao ya Tshebetso le Ditaelo tse mabapi le ho bulwa hape dibaka tsa ECD, tse fanweng ke Lefapha la Ntshetsopele ya Setjhaba. Re nolofaditse ditokomane tsena ka ho di etsa lenane le bonolo la ho hlahloba leo o ka le sebedisang. Ntho e nngwe le e nngwe eo o lokelang ho e etsa e lenaneng lena. Ditokomane tsa Melao e felletseng ya Tshebetso di na le malebela le tataiso e nngwe. Haeba o batla ho di bala, o ka di fumana hammoho le Ditaelo ntle le ho patadiswa datha ho smartstart.org.za

Melao ena ya Tshebetso e na le mehato mmedi:

- Mehato ya dintho tseo o lokelang ho di etsa pele ho bulwa hape. Bongata ba dintho tsena bo tshwana le tse ho lenane la Foromo ya ho Itlhahloba. O se ke wa tshwnyeha, di tshwaye feela le mona ho net fatsa hore ho di entse.
- Mehato ya dintho tseo o lokelang ho di etsa letsatsi le leng le le leng. Tsena ke dintho tseo o tla lokela ho hopola ho di etsa nako le nako. Ho tla ba thata ho hopola ntho e nngwe le e nngwe, kahoo beha lenane lena haufi e le hore nako le nako o ka le sheba ho ikgotsoa.

Hopola, SmartStart Coach ke mothusi oa hao. Ha o sa utlwisisi ho itseng kapo o hloka thuso ikopanye le ena ka mohala.

1. Mehato e akaretsang

Karolo ena e mabapi le mehato ya mantlha eo o lokelang ho e nka ho lokisa keretjhe sa hao.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ☒
Tlatsa Foromo ya ho Itlhahloba mme o e romele (kopa Mokwetlisi wa hao hore a o thuse haeba ho hloka hala)	
Tlatsa thupelo ya ho bula hape ya SmartStart	
Saena o be o manehe Phatlalatso ya ho Latela Ditaelo (e fumanehang ho websaete ya SmartStart)	
Saena o be o manehe Leano la Mosebetsing mabapi le Coronavirus (e fumanehang ho websaete ya SmartStart)	
Haeba ho na le batho ba o thusang kapa ditho tse ding tsa basebetsi, kopana le bona mme o ba hlalose tse ka bokgutshwanyane ka mehato e mtjha le melawana (sheba Karolo ya 2 ka tlase)	
Netefatsa hore o na le dintho tsa ho hlwekisa tse lekaneng, sesepa le dimaske tsa lesela (tse 2 bakeng sa setho ka seng sa basebetsi, le tse 6 tse eketsehileng bakeng sa bana)	
Hlwekisa hantle keretjhe ya hao, disebediswa le dintho tsa ho bapala	
Netefatsa hore o na le metsi a hlwekileng a ho nwa, a ho hlapa matsoho le ho hlwekisa	

2. Kwetliso ya basebetsi le tshehetso

Karolo ena e mabapi le ho thusa bathusi ba hao le ditho tse ding tsa basebetsi ho utlwisisa mehato e metjha le melawana eo ba tla lokela ho e latela letsatsi le leng le le leng. O tla lokela ho hlophisa seboka se kgethehileng bakeng sa ho ba hlaloseswa pele o bula hape keretjhe ya hao – lenane la ho hlahloba le ka tlase mona le thathamisa dintho tse lokelang ho etswa karolong eo. Haeba ha o na batho ba o thusang kapa basebetsi, o lokela ho netefatsa feela hore o tlatsitse thupelo ya ho bula hape ya SmartStart.

O lokela ho bua ka dintho dife sebokeng sa basebetsi/thupelong?	Ke entse sena ✓
Sebedisa diboto tsa tlhahisoleseding tsa SmartStart ho bolella basebetsi ka: <ul style="list-style-type: none"> • Mehato ya ho thibela ho ata ha tshwaetso • Ho hlapa matsoho • Ho beha leihlo matshwao – le ho nka mehato e lokelang • Ho ruta bana ka ditlwaelo tsa bohlokwa bakeng sa ho thusa ho thibela ho ata ha tshwaetso 	
Buisanang le ho dumellana ka melao ya ho hlwekisa letsatsi le letsatsi bakeng sa diphaposi tsa ho ithuta, disebediswa le matlwana	
Sebedisa dinoutsu tsa Tataiso ya SmartStart ho bolella basebetsi ka: <ul style="list-style-type: none"> • Ho hlahlojwa letsatsi le letsatsi • Ho sebedisa dimaske • Ho se atamelane le batho ba bang • Ho bua le bana ka Coronavirus • Diphetoho tsamaisong ya SmartStart 	
Buisanang le ho dumellana ka melao ya sebaka sa ho theola le ho lata batho	
Buisanang le ho dumellana ka hore na bana ba tla hlophiswa ka dihlopha tse nyane jwang	
Haeba o na le ditlase tse fetang e le nngwe, buisanang le ho dumellana ka kemiso ya nako ya ho bapala kante	
Bolella basebetsi hore na dinoutsu tsa Tataiso ya SmartStart di tla bolokwa kae molemong wa ha ba batla ho ikgopotsa	

3. Ho lokisa dibaka tsa ho ithuta (ka hare le kante)

Karolo eena ke ea dintho tseo o ka de etsang ho hlophisa sebaka sa hao pele o bula hape lenaneo la hao.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ✓
Dibaka tsohle, dintho tsa ho bapala, dibuka le disebediswa tsa ho ithuta, fenishara, disebediswa, disebediswa tsa ho bapala kante, thepa ya ho pheha, le hore matlwana a hlwekisitswe hantle letsatsi pele ho bulwa hape	
Dipopi di behilwe	
Mokoti wa lehlabathe o ntshitswe lehlabathe kapa o kwahetswe	
Ho na le ditaelo tsa ho hlwekisa letsatsi le letsatsi	
Ho na le moya o lekaneng phaposi ya ho ithuta (bula difensetere/mamati ho etsa hore moya o kene le ho tswa)	
Phaposi ya ho ithuta e hlophisitswe ka tsela e tla etsa hore ba se atamelane (ka mohlala, ho tshwaya fatshe ho bontsha dibaka tsa ho bapala le dibaka tseo ba lokelang ho dula ho tsona)	

4. Ho buisana le batswadi pele ho bulwa hape

Karolo ena e mabapi le ho fa batswadi tlhahisoleseding eo ba e hlokang pele o bula hape keretjhe ya hao.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ✓
Tlatsa lengolo le tlwaelehileng la batswadi (le fumanaha ho websaete ya SmartStart) ebe o fana ka khopi ho batswadi le bahlokomedi bohle	
Bokella ho tswa ho batswadi kaofela dilipi tsohle tse saennweng tse hlahang qetellong ya lengolo	
Netefatsa hore o na le dinomoro tse pedi bakeng sa motswadi kapa mohlokomedi wa ngwana e mong le e mong	

5. Ho iketsetsa melao

Karolo ena e mabapi le melao eo o lokelang ho ba le yona le ho e maneha leboteng.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ✓
Maneha ditsebiso tsena: <ul style="list-style-type: none"> Phatlalatso ya ho Latela Ditaello Leano la Mosebetsing mabapi le Coronavirus 	
Maneha diboto tsena tsa tlhahisoleseding: <ul style="list-style-type: none"> Mokgwa wa ho thibela ho ata ha Coronavirus Mokgwa wa ho beha leihlo matshwao a Coronavirus Tsela ya ho hlapa matsoho Boto ya tlhahisoleseding ya bana e bontshang ditlwaetso tse nne tsa bohlokwa 	

6. Ho fihla le ho tsamaya

Karolo ena e mabapi le melao eo o lokelang ho ba le yona bakeng sa basebetsi le bana ha ba fihla le ha ba tsamaya keretjhe ya hao.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ✓
Bolella bathusi ba hao le basebetsi hore ba lokela ho hlapa matsoho a bona ha ba fihla	
Ho na le sebaka bakeng sa ho hlapa matso heheng ya keretjhe ya hao	
Ho na le sebaka se kgethehileng bakeng sa mosebetsi le ngwana e meng le e mong sa ho boloka dintho tsa bona tsa botho	
Haeba ho na le bana ba bangata keretjheng ya hao, hlophisa hore bana ba tliswe le ho latwa ka dinako tse fapaneng mme o tsebise batswadi	
Dithupa, thapo, majwe kapa matshwao fatshe a bontshang sebaka sa ho etsa mola kantle (bonyane sebaka se dipakeng ebe dimithara tse 1.5 kapa dikgato tse pedi tse qaqohaneng dipakeng moleng)	
Ho na le sebaka seo ho sona bana ba ka emang ba hlokometswe ha ba bang ba ntse ba hlahlojwa	

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?	Ke tla etsa sena ✓
Netefatsa hore bana le basebetsi ba hlapa matsoho a bona ha ba fihla le pele ba tsamaya	
Maneha boto ya tsebiso e reng 'Ka kopo emang le entse mola mona'	
Netefatsa hore batswadi le bahlokomedi ba apara dimaske ha ba tliisa bana le ha ba tlo ba lata	

7. Tlhahlobo ya Coronavirus

Karolo ena e mabapi le melao eo o lokelang ho ba le yona bakeng sa ho hlahloba basebetsi le bana letsatsi le leng le le leng. Netefatsa hore o beha haufi Tataiso ya SmartStart ya 'Mokgwa wa ho etsa tlhahlobo letsatsi le letsatsi' kaha e hlalosa melao eo o lokelang ho e latela letsatsi le letsatsi.

O lokela ho etsang pele o bula hape?

Ke entse sena ✓

Bolella basebetsi le bathusi dipotso tsa tlhahlobo tseo ba tlamehang ho ipotsa tsona pele ba tla mosebetsing letsatsi ka leng

Hlalosa mehato ya ho tlhahlobo ho basebetsi le bathusi bohle

Kgetha sebaka hekeng ya keretjhe ya hao bakeng sa ho etsa tlhahlobo letsatsi le letsatsi

Hlophisa rejistara eo o tla ngola boitsebiso ba batho ba hlahlobilweng letsatsi le letsatsi

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?

Ke tla etsa sena ✓

Hlophisa seteishene sa tlhahlobo se nang le rejistara ya ho ngola boitsebiso ba batho, boto e reng 'Seteishene sa tlhahlobo' le thermometer (haeba o na le yona)

Hlahloba ngwana le mosebetsi e mong le e mong qalong ya letsatsi le leng le le leng

8. Ho se atamelane le batho ba bang

Karolo ena e mabapi le kamoo o ka tshehetsang motho e mong le e mong ho leka ho siya bongane mithara e 1 dipakeng bona.

Hopola, ho tla ba thata ho bana ba banyenyane hore ba se atamelane mme ba lokela ho thuswa ka tsela e bontshang mosa, eseng ka tsela e thata kapa e mpe. Bala Tataiso ya SmartStart karolo e reng 'Tsela ya ho thusa ka ho se atamelane le batho ba bang' bakeng sa tlhahisoleseding e eketsehileng le malebela. Karolo ya Tataiso e reng 'Tsela ya ho etsa diphetoho keretjhe' le yona e na le dikeletso mabapi le dipapadi le mesebetsi e thusang hore bana ba se atamelane.

O lokela ho etsang pele o bula hape?

Ke entse sena ✓

Hlalosetsa basebetsi bohle le bathusi hore bana ba lokela ho thuswa hore ba se atamelane ka tsela e mosa le e ntle, mme ho se ke ha ba le se etsang hore bana ba siwe ba se na letho leo ba le etsang

Haeba ho na le bana ba bangata keretjhe, hlophisa bana ho dula ka dihlopha tse nyane bakeng sa thuto ka nngwe, ho fokotsa ho kopana

Bakeng sa nako ya ho robala, tshwaya materase le dikobo e le hore ngwana e mong le e mong a tsebe ho sebedisa tse tshwanang letsatsi le leng le le leng

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?

Ke tla etsa sena ✓

Hoseng ho hong le ho hong hopotsa bana ka ho se atamelane le hore e mong le e mong a dule 'sebakeng sa hae a le mong' (sebedisa boto ya tlhahisoleseding ya bana ya SmartStart)

Ka nako ya dijo le ho ja dijo tse bobebe, netefatsa hore ditulo di arohane bonyane ka mithara dipakeng

Bakeng sa nako ya ho robala, netefatsa hore materase a arohane bonyane ka mithara dipakeng

9. Dimake le ditlelafo tsa rabara

Karolo ena e mabapi le ho sebedisa dimaske le ditlelafo tsa rabara ho itshireletsa, ho sireletsa basebetsi le bana. Bana ba ka hodimo ho dilemo di 2 ba lokela ho kgothalletswa ho apara dimaske tsa lesela empa ba sa qobellwe. Haeba ngwana a kula a ba le matshwao a Coronavirus nakong eo a leng keretjheng ya hao, o lokela ho dula a apere maske ha le ntse le emetse motswadi wa hae hore a tlo mo lata. Bala karolo ya Tataiso ya SmartStart e reng 'Tsela ya ho sebedisa dimaske' bakeng sa tlhahisoleseding e eketsehileng.

Ha ho na mosebetsi kapa ngwana eo ho tla lebellwa hore a rwale ditlelafo tsa polastiki. Leha ho le jwalo, ho kgothalletswa hore ho sebediswe ditlelafo tsa rabara bakeng sa ho hlwekisa mme ebe ka mora moo dia hlatsuwa.

O lokela ho etsang pele o bula hape?

Ke entse sena ✓

Netefatsa hore bonyane o na le dimakse tse 2 bakeng sa mosebetsi e mong le e mong

Netefatsa hore bonyane o na le dimaske tse 6 tse eketsehileng bakeng sa bana

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?

Ke tla etsa sena ✓

Netefatsa hore basebetsi ba apara dimaske letsatsi le leng le le leng

Netefatsa hore dimaske di sebediswa ho latela ditaelo tse ho Tataiso ya SmartStart karolong e reng 'Tsela ya ho sebedisa maske'

Tjhentjha mme o hlatswe maske ya lesela qetellong ya letsatsi le leng le le leng

Haeba ngwana a fihla a sa apara maske, mo fe e nngwe bakeng sa letsatsi leo

10. Melao ya bohlweki ba mmele

Karolo ena e mabapi le ho hlapa matsoho, melao ya ntlwana le mehato e meng ya bohlweki. Ho isa boholog booo ho ka kgonehang, bana ba lokela ho hlapa matsoho a bona ka sesepa le metsi a phallang a hlwekileng ho fapana le ho sebedisa sanithaesa. Haeba di sebediswa, disanithaesa di dtlameha hore kamehla di be le bonyane motswako o etsang 70% wa jwala.

O lokela ho etsang pele o bula hape?

Ke entse sena ✓

Etsa melao ya hore ho dulwe ho hlapuwa matsoho letsatsi lohle

Netefatsa hore o na le dithishu tse lekaneng bakeng sa ho phumola bana dinko

Netefatsa hore sebaka sa ho tjhentjha maleiri se hole haholo le sebaka seo ho lokisetwang dijo ho sona

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?

Ke tla etsa sena ✓

Netefatsa hore basebetsi le bana ba hlapa matsho kgafetsa letsatsi lohle le kamehla pele le kamora a) ho sebedisa ntlwana le b) ho ja dijo tse bobebe kapa tse tiileng

Le se ke la sebedisa dithaole tsa matsoho - matsoho a ka omiswa ka moya

Hlwekisa dipompo le dikupu tsa metsi kgafetsa ka mekedikedi e bolayang dikokwanahloko

Kamehla beha bana leihlo ha ba sebedisa sanithaesa ho tlotsa matsoho

Matlwana a bana a arohane ka dimithara tse 1.5 dipakeng le/kapa o re ntlwana e sebediswe ke ngwana a le mong ka nako

Hopola bana kgafetsa ka mehato ya bohlweki (ho se itshware sefahleho, ho kwahela molomo ka sephaka ha a kgohlala) le ho hlapa matsoho (sebedisa boto ya tlhahisoleseding ya bana)

11. Bohlweki ka kakaretso le taolo ya tshwaetso

Karolo ena e mabapi le ho boloka keretjhe ya hao e hlwekile mme ho se na dikokwanahloko. Hlokomela hore ha ho nkwe pampiri le dibuka di na le menyetla e hodimo ya ho fetisa tshwaetso mme ha di hloke ho hlwekiswa kgafetsa.

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?	Ke tla etsa sena ✓
Netefatsa hore ho na le moya o lekaneng ka paposing ya ho ithuta (bula difensetere/mamati ho etsa hore moya o kene le ho tswa)	
Hlwekisa sebaka le dintho tsohle tsa ho bapala le disebediswa qetellong ya letsatsi le leng le le leng	
O se ke wa dumella hore ba tle le dintho tsa ho bapala le dintho tse ding tsa botho ha ba tswa hae	
O se ke wa kopa bana hore ba thuse ka ho hlwekisa	
O se ke wa fa bana letho (mhl. Dintho tsa ho bapala, dibuka, mesebetsi ya bonono) hore ba ye le lona lapeng	
Hlwekisa difounu le disebediswa tsa elektroniki pele o di sebedisa le ha o qeta	

12. Thepa ya ho itshireletsa

Karolo ena e mabapi le ho fokotsa ho kopana ha bana le batho ba bang.

Ke lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?	Ke tla etsa sena ✓
O se ke wa dumella batswadi le baeti ba bang ho kena keretjhe	
Haeba batswadi kapa baeti ba bang ba tlameha (ka mohlala, basebetsi ba hlokomelang meaho ba maemo a tshohanyetso) ho kena keretjhe, ba hlahlobe mme o ba kope hore ba apare dimaske	
Ha o sebeletsa hae ka lenaneo la hao, o se ke oa dumella batho ba kene le hore bafete ka nako ea ho sebetsa.	

13. Ho fetolwa ha kharikhulamo le ditaba tsa keretjhe

Karolo ena e mabapi le diphetoho tseo o lokelang ho di etsa ho dintho tse etswang letsatsi le letsatsi tsa SmartStart ho fokotsa kotsi ya ho fumana tshwaetso.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ✓
Sheba hore na o ka kenyelletsa mekgwa ya bohlweki e jwalo ka ho hlapa matsoho dinthong tse etswang letsatsi le letsatsi	
Basla mme o nahane ka karolo ya Tataiso ya SmartStart e reng 'Tsela ya ho etsa diphetoho keretjhe'	
Haeba ho na le bana ba nang le bokowa keretjheng ya hao, netefatsa hore le bona ba ka kenyelletswa	
Ha o na le bana ba sa khutlang lenaneong la hao, thusana le batswadi o bafe tseo ba ka di etsang hae ho tshietsa thuto le papadi ko lapeng.	

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng? etsa sena	Ke tla etsa sena ✓
Etsa nako qalong ya letsatsi ho hopotsa bana ka mehato ya bohlweki	
Kgetha dintho tse tla etsa hore bana ba se atamelane empa o ntse o ba dumella hore ba bapale	
O se ke wa dumella hore ba bapale ka metsi kapa dipapadi tsa ditho tsa mmele le tsa kutlo	
Le se ke la nka maeto kapa la intsha	
Haeba ho na le bana ba bangata, etsa hore ba tjhentjhane ka dihlopha ha ba ilo bapala kantle	

14. Ho pheha dijo le ho ngwathela

Karolo ena e mabapi le ho pheha dijo le ho ngwathela, ho lokisa dijo tse bobebe le dino ka tsela e bolokehileng le ho latela ditaello tsa bohlweki.

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?	Ke tla etsa sena ✓
Netefatsa hore motho e mong le e mong ya hlophisang dijo o hlapa matsoho a hae pele a di hlophisa le ha a qetile	
Boloka disebediswa tsa ka tlung di hlwekile	
Hlatswusisa ditholwana le meroho hantle	
Phumudisisa diphuthelwana tsa dijo tse tswang mabenkeleng hang feela ha di fihla ka tlung	
O se ke wa dumella bana hore ba arolelane dijo, dino kapa disebediswa	
Hlwekisa dikhaffhine tseo ba tlileng le tsona ho tswa lapeng ha ba fihla le ha ba qeta ho ja	

15. Bophelo bo botle ba bana

Karolo ena e mabapi le ho beha leihlo matshwao a Coronavirus – le ho nka mehato e loketseng. Sheba boto ya SmartStart e reng 'Tsela ya ho beha leihlo matshwao' bakeng sa tlhahisoleseding e eketsehileng.

O lokela ho etsang pele o bula hape?	Ke entse sena ✓
Kopa motswadi kapa mohlokomedi wa ngwana ya nang leha e le afe a maemo a latelang a bophelo bo botle hore ngwana a dule lapeng kapa hore a fane ka lengolo la ngaka: <ul style="list-style-type: none"> • Mafu a mpefetseng a sa foleng a ho hema (mhl. Cystic Fibrosis kapa lefu la matshwafo) • Lefu la pelo • Ho haellwa haholo ke masole a mmele (mhl. HIV/AIDS, kankere) • Bokowa bo mpefetseng ba methapo ya kutlo le boko 	

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?	Ke tla etsa sena ✓
Beha bana leihlo mabapi le matshwao a Coronavirus	
Haeba ngwana a ba le matshwao a Coronavirus: <ul style="list-style-type: none"> • Mo arole ho bana ba bang mme o etse bonnete ba hore o rwetse maske • Letsetsa motswadi kapa mohlokomedi wa hae hore a tlo mo lata hanghang • Hlwekisa dibaka le dintho tse sebedisitsweng ke ngwana eo ka mokedikedi o bolayang dikokwanahloko • Qetellong ya letsatsi, bolella batswadi ba bang hore ho na le ngwana ya bileng le matshwao 	
Haeba ho sebedisitswe kamore ya batho ba kulang, kamehla beha bana leihlo mme o hlwekise phaposi eo hantle kamora ho sebediswa ka mokedikedi o bolayang dikokwanahloko	

16. Ho boloka direkoto

Karolo ena e mabapi le direkoto tseo o lokelang ho di boloka.

O lokela ho etsang letsatsi le leng le le leng?	Ke tla etsa sena ✓
Boloka direkoto tse latelang: <ul style="list-style-type: none"> • Rejistara ya ho tla keretjhe bakeng sa basebetsi le bana • Rejistara ya tlhahlobo ya letsatsi le letsatsi • Direkoto tsa diboka/thupelo ya basebetsi • Direkoto tsa batho ba fumaneng tshwaetso ya Coronavirus (sebedisa rejistara ya diketsahalao/Dikotsi e ka hara faele ya hao e pherese) • Buka ya baeti (sebedisa Rejistara ya Baeti e ka hara faele ya hao e pherese) 	